

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

M e g h í v ó

a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság f. évi szeptember 20-án Debrecenben tartandó nagygyűlésére és közgyűlésére.

Tárgysorozat:

I. Isteni tisztelet d. e. nyolc órakor az ev. ref. nagytemplomban. Imádkozik Gyurátz Ferenc püspök. Prédikál *Petri Elek*, budapesti theol. tanár. (Adakozás a Társaság „Károli” alapjára, vallásos népiratkák kiadására.)

II. Nagygyűlés d. e. féltíz órakor a kollégium dísztermében. 1. Elnöki megnyitó. Gyurátz Ferenc püspök, társasági elnök. 2. A Társaság üdvözlése a felkért díszelnökök által és pedig a tiszántúli ev. ref. egyházkerület részéről Kiss Áron püspök által; Debrecen sz. kir. város, a debreceni ev. ref. egyház és kollégium részéről Simonffy Imre kir. tanácsos, polgármester és főgondnok által. Válaszol Hegedüs Sándor, kereskedelemügyi m. kir. minister, a Társaság másodelnöke. 3. Titkári jelentés. Szóts Farkas, a Társaság titkára. 4. Felolvasás: „A reformatio és a magyar nemzeti szellem egymásra való hatása”. Balogh Ferenc theologiai tanár. 5. Költemények. Szabolcska Mihály, temesvári lelkész. 6. Elnöki zárszó. Hegedüs Sándor, kereskedelemügyi m. kir. minister, a Társaság másodelnöke.

III. Tagok közgyűlése a kollégium dísztermében délelőtt fél 12 órakor. 1. Számvizsgálat. Költségvetés. 2. Jelentés az 1899. évi kiadványokról. 3. Elszámolás a „Koszorú” és „Házi kincstár” 1898. évi forgalmáról. 4. Az elhunyt választmányi tagok (1 fővárosi és 3 vidéki) helyének beöltése. 5. Folyó ügyek, jelentések. 6. Esetleges indítványok.

E gyűlésekre a Társaság tagjait és az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívja Budapest, 1899. augusztus havában

M. P. Irodalmi Társaság Elnöksége.

T á j é k o z á s u l.

1. A M. Pr. Irodalmi Társaság a Tiszántúli Egyházkerület, Debrecen sz. kir. város, a debreceni egyház és főiskola szíves meghívására ez évi gyűléseit Debrecenben tartja. A Társaság tagjainak elszállásolásáról a debreceni rendező bizottság gondoskodik. Felkértnék a Társaság tisztelt tagjai, hogy érkezésüket szeptember hó 10-ig a szállásoló bizottság elnökénél Oláh Károly városi tanácsnoknál (városháza) bejelenteni s arról is nyilatkozni sziveskedjenek, hogy kívánják-e az elszállásolásukról való gondoskodást.

2. A gyűlésre utazó társulati tagok részére az Elnökség közbenjárására a M. Kir. Kereskedelmi Ministerium a M. Á. V. vonalain kedvezményes jegyet engedélyezett. A jegyek gyorsvonatra is érvényesek. Igazolványért Debrecenbe a püspöki irodához kell fordulni.

3. Szeptember 19-én a vendégek érkezése. Fogadás a debreceni rendező bizottság részéről. A Társaság Elnökségét fogadja Simonffy Imre kir. tanácsos, Debrecen sz. kir. város polgármestere.

4. Szeptember 19-én este 1/8 órakor az „Angol Királynő” helyiségeiben ismerkedő társas vacsora. Étkezés a la carte, saját költségén.

5. Szeptember 20-án a közgyűlés után 1/2 órakor a vendéglátó házigazdák által adott „társasbéd” az „Arany Bika” szálloda dísztermében. Az ebédjegyek Veesev Imre tanácsnok, th. főjegyzőnél, a debreceni rendező bizottság jegyzőjénél vehetők át (városháza).

6. Ebéd után Debrecen nevezetességeinek (templomok, kollégium, könyvtár, szobrok stb.) meglátogatása a rendező bizottsági tagok kalauzolása mellett.

7. Este 6 órától 1/8-ig katonai tüzéren a 39. cs. és kir. gyalogezred zenekara által a nagyerdei parkban. 8 órakor a debreceni összes dalegyetek hangversenye a nagyerdei vígadó termében később közölteendő műsor mellett. Ezután tánc. Belépő-díj 1 korona. A tiszta jövedelem a „Károli” alap javára fordítatik.

Debrecen, 1899. augusztus havában.

A debreceni rendező bizottság.

A népoktatási törvény revisiója.

A mind erősebben nyilatkozó közvélemény, magoknak az illetékes tanügyi köröknek mind sürűbben hangzó egyértelmű felszólalása elég biztossággal jelzi azon idő közeledését, a mikor a népoktatásról szóló 1868: XXXVIII. törvénynek úgy paedagogiai, mint nemzeti és társadalmi tekintetéből halaszthatlan átalakítása, eddigi hiányainak kipótolása, a mutatkozó hézagok kiegészítése, szóval a törvény alapos revisiója elől a magyar törvényhozás többé ki nem térhet. Ennélfogva magyar reformált egyházunknak, ebben az öt — mint iskolafentartót — annyira közelről érdeklő ügyben szavát hallatni, törvényben gyökerező jogai megóvására a lépéseket eleve megtenni szent kötelessége.

Igy a legnagyobb elismeréssel kell adóznunk annak a férfúnak, ki irányadó köreink figyelmét törhetlen buzgósággal és kitartással erre a fontos kérdésre irányítja. E férfiú *H. Kiss Kálmán*, a nagyköri tanítóképző-intézet érdemes igazgatója, ki az egyetemes tanügyi bizottsághoz beterjesztett véleményes javaslatában, majd memorandumszerű dolgozatában iskoláink jövő önállóságáért aggodó lelkének egész odaadásával mindent elkövet arra, hogy egyházunk *idejében és sulylyal* nyilvánítsa az államkormány előtt e tárgyban kívánalmait és álláspontját.

Teljes mértékben méllányoljuk és osztjuk a derék férfiú aggodalmát és siettető buzgólkod-

dását, mert ha bár nem látszik is e pillanatban épen sürgetőnek a felszólalás: az, hogy egyházunk ebben a fontos ügyben jó előre határozott állást foglaljon s nézetét és jogos kívánalmait nyilvánosságra hozza, az eddig történetek által is teljesen indokolt. Az is tudvalevő dolog, hogy a meghallgattatás reményével csak addig szólhatunk, míg az illetékes tényezők, a döntő állami körök a főbb irányelvekben meg nem állapodtak; ha egyszer az megtörtént, vajmi késői és reménytelen minden utólagos kopogtatásunk.

Ebből az indokból kívánunk a felvetett kérdéshez szólani, óhajtván, hogy erőtelen szavunk — ha gyenge hangon is — a buzgó kezdeményező nemes törekvését támogassa, s a mennyire lehet, elősegítse.

Megjegyezzük, hogy e rövid cikkben a revisio nagy kérdésére részletesen ki nem terjeszkedhetünk, — csupán azokat a főbb elveket kívánjuk megérteni, melyek a magyar reformált egyház hivatalos képviselőjének a népiskolai törvény revisióját illető megnyilatkozásából, avagy az államkormányhoz intézendő előterjesztéséből — véleményünk szerint — kimaradhatlanok.

Reformált egyházunk iskolaügyi politikájának alapfeltétele, hogy az iskolák mindenestől fogva az egyház testéhez tartoznak, így egyházunk iskolafentartási jogáról le nem mondhat.

Az államkormány idevonatkozó törekvése nincs ugyan feltárva előttünk, de az újabb idő-

TÁRCA.

A csurgói ev. ref. főgymnasium százados ünnepe és új iskolaépületének felavatása.

Igaz ugyan, hogy már az 1892—93. iskolai évben meg kellett volna tartanunk intézetünk fennállásának százéves fordulóját; de a sok akadály, mely közbejárt, nem engedte, hogy a maga idején ünnepelethetők volna az ünneplésre méltó.

Sajátságos, hogy épen vérmes reményeink voltak okozói az elhalasztásnak, még pedig azért, mert már szinte láttuk, a mint a miniszteriumtól elfogadott építési terv alapján rakják a második emeletet az emeletes kollegiumi épületre: már csak bevárjuk az egy-két esztendő, hogy azután két ünnepet tartsunk egyszerre és mert kettős az ünneplési ok, annál fényesebben.

Azonban nem ment oly könnyen a dolog, a mint a csurgóiak s kivált a legérdekeltebbek, a tanárok, első hevűben azt gondolták. A gymnasium építése évről-évre halasztódott részint újabb tervek, részint pénzügyi hiányos állapotok miatt s mert ez halasztódott, a gymnasium fennállásának százados ünnepét is mindig elodáztuk a legközelebbi isk. évre: míg csak oda nem értünk a tavalyi esztendőhöz, a mikor is készen állván az új gymnasiumi épület, dunántúli ev. ref. püspökünk, Antal Gábor, szeptemberre tűzte ki a csurgói főgymn. ünne-

segek megtartását, kapcsolatban az ugyanakkor Csurgón tartandó dunántúli ev. ref. egyházkerület gyűlésével.

De jött az országos gyász, mely védő asszonyunknak, Erzsébet királynénak halálával érte a nemzetet, újra el kellett halasztanunk az ünnepeleket, hogy végre a folyó évi szeptember hó 14-én a már különben száz évnél idősebb intézetünknek 100-ik évfordulóját és a már két év óta használatba vett új gymnasiumi épületnek fennállása 3-ik esztendejében való felavatását megejtsük.

A milyen buzgalommal látott hozzá a tanári kar, Csurgó város közönsége, b.-somogyi ev. ref. egyházmegyénk, hogy ünnepelelünk fényesen sikerüljön: ép oly buzgósággal működnek jelenben is, hogy méltó legyen a megünneplése mindannak, a mi a megünneplésre méltó.

Intézetünk aránylag fiatal más nevesebb ev. ref. intézeteinkhez viszonyítva; de elég nevezetes arról, hogy a nagy kiterjedésű Somogy vármegyének a csurgói gymnasium volt időrendre nézve első gymnasiuma, mert a kaposvári gymnasium még 20 évig szunnyadt az idők méhében, mikor intézetünk már virágzott; nevezetes arról is, hogy egy katolikus főúr, gróf Festetics György, a Helicon alapítója, alapította és hozzá református jelleggel; figyelmet érdemlő, hogy a horvát határhoz való közel fekvése miatt kettős szerepet is tölt be; és végül jellemzi ezt az intézetet az igazán keresztényi szeretet és vallási türelmesség.

Első tekintetre szinte megfeszíthetetlennek látszhatnék, hogy miként jutott az 1792-ben még igazán falunál

ben mind erősebben felhangzó vélemények s ottan-ottan tekintélyes helyekről jövő nyilatkozatok, a napi sajtó egy részének ez irányban ismeretes magatartása oly nagy nyomással sürgetik a népiskolák államosítását, hogy e körülmények a legéberebb vigyázatra utalnak bennünket. Ámbár nehezen tételezzük fel az államhatalomról, hogy egyházunkkal, a magyar állameszme leg-hívebb támogatójával szemben merev álláspontra helyezkednék és iskoláink történelmi fejlődését s egyházunknak az iskolákra fennálló jogait figyelmen kívül hagyhatná; de azért résen állanunk nem felesleges. Sok keserű tapasztalatot szerezhettünk már e tekintetben. Midőn az állam a hatalmas róm. kath. klérusnak nem volt képes parancsolni, martalékul hagyott bennünket, a gyengébb felet erőszakoskodó ellenségeinknek (mert ez szomorú hátránya ránk nézve az egyházpolitikai törvényeknek). Ha a nemzetiségeket nem tudja megzabolázni állambontó törekvésekben, természetes következmény, hogy a magyar ref. iskolák önállósága legyen az áldozat. Jóllehet egyházunk az iskolák fentartása által reá nehezülő terheket mindenkor buzgón, önzetlenül, áldozatkészséggel hordozta; s ennek folytán iskolái úgy a köznevelés, mint az állam magasabb érdekeinek mindenkor odaadó, kifogástalan előmozdítói voltak. A nagy cél, az egyetemes érdek ellen vét az, ki ennek a magyar egyháznak jogait csorbítani, ősi erejét gyengíteni igyekszik. Csak a magyar államnak válhatik az javára, ha kü-

lönbséget tesz a történelmi egyházak autonom felekezeti és a nemzetiségi iskolák között.

Másik kiváló mozzanat, a mit a revisio kérdésénél hangoztatnunk kell, hogy az állam iskoláinkat a szükséges mértékben segítse.

Egyházunk már történelmi multjánál fogva sem adhatja fel iskolafentartó jogát, még az újabb időkben folyton súlyosodó iskolai terhek mellett sem; azonban erejének végső kimerítése nélkül nem teheti azt sem, hogy a napról-napra fokozódó igények kielégítése végett más, magasabb egyházi érdekeit teljesen háttérbe szorítsa. Annál fogva méltányosnak és igazságosnak tartjuk azt, hogy az állam az ő érdekeivel azonos érdekeket híven szolgáló egyháznak e tekintetben gyámoltására jöjjön és pedig az eddiginél nagyobb-mérvű segélynyújtás által. E kívánalmat bővebben indokolni szinte felesleges. Református egyházunk önerejéből, hosszú évszázadokon át, nagy áldozatokat hozott és hoz ma is a tanügy oltárára, annyi bizonyára, hogy érdemes arra a segítségre, a melylyel a haladó idők fejlettebb s fokozottabb igényeit kielégítheti.

Sietünk azonban kijelenteni, hogy e fokozottabb segítséget iskoláink autonomiájának árán nem óhajtjuk. Mondhatjuk, magas árt szabott az állam az eddigi mérsékelt segély nyújtásának is. A segélynyújtásnak — véleményünk szerint — nem lehet következménye a jogoknak megcsorbítása épen velünk szemben. Iskolai ügyeink

is falubb Csurgó egy középiskolához és hogyan volt lehetséges, hogy katolikus főúr protestáns intézetet alapítson: ha nem tudnók, hogy a Festeticsiek egykor protestánsok voltak s hogy az alapító nagyanyja, Szegedi Julia is az volt; továbbá, ha nem ismernők az alapító levelét, a melyben a nemeskeblű gróf hangoztatja, hogy mivel minden honpolgár kötelessége a közjó előmozdítása s erre nézve legcélravezetőbb az ifjuságnak oktatása és nevelése: a somogyi evangélikusoknak is, mert ilyenük még nincs, állit egy intézetet, a mint Keszthelyen a katolikusok gyermekei számára is alapított egyet. Ezt pedig még azért is teszi, mert a távoleső helyekre való küldés sok költségbe kerül, végre pedig, *„hogyan úgy az én csurgói uradalmamban levő jobbágyaimnak, mint a szomszéd Baranya megyében lakóknak alkalom adassék arra, hogy gyermekeik t a jó és hasznos tudományokra oktathassák és a haza jó polgáraivá képezthessék s egyuttal a nemes származású és más tisztességes sorsú szülék költségeire is figyelemmel legyenek.“*

Ime így jutottak Csurgó s a somogyi reformátusok iskolához, a mely sok akadályon ment keresztül és sok vihart állott ki, míg végre a szebb napok sugárjai is felragyoghattak rá.

Mint említettük, 1792-ben nyílt meg, de csak 1795-ben fogtak hozzá a gymnasiumi épület emeléséhez, hogy 1796-ban már gymnasiumnak való épületben folyjon a tanítás. És ebben az épületben egészen 1897-ig, vagyis

100 esztendeig történt az oktatás, nevelés nagy munkája, sok mindenféle változatossággal. — Kezdetben „Grammatikai iskola“ nevet viselte s ha Csurgónak volt is szánva, a szomszédos Alsók községben nyílt meg s ott maradt másfél évig. Utána a grófnak csurgói majorjába költözött s csak 1796-ban a felépült gymnasiumba, mely úgyszólván egy nagy vadon közepén volt felépítve: mert több mint két kilométernyi területen erdő állott, fenyű- és tölgyfa-erdő, ott a hol most — ha szabad egy kis községnél szépségről beszélni, a község legszebb és legnépesebb része terül el.

Ez a grammatikai iskola csakhamar a philosophiai és theologiai tudományok tanítására is nyert engedélyt a budai Helytartótanácsnak 1798 márc. 27-én kelt levele alapján és való igaz, hogy Császári L. Pál dr. tanársága idejében (1800—1803.) a theologiát tényleg tanították is ez intézetben.

Egész 1848-ig, illetőleg 1851-ig zavartalanul ment az intézetben a tanítás, a mikor négy osztályúvá devalválódik intézetünk, majd két, illetve három év mulva hat osztályúvá lesz egészen az 1882—83-ik iskolai évig, a mikor is *Körmeny Sándor*, a b.-somogyi ev. ref. egyházmegyének akkori esperese, nem hogy Somogy-megyét, de az egész Dunántúlt, de az egész országot mozgásba hozza, hogy nyolc osztályúvá fejlesztessék a csonka intézetet. Ez sikerült is neki, a mi csak akkor nem csoda, ha tudjuk, hogy már előbb tett nagyobb alapítványait 1000 forinttal megtoldotta, s jövén a buzgó,

vitelébe nagyobb beavatkozás szükségességét, mint a mennyit az 1868: XXXVIII. t.-c. 14. §-a megenged és körülír, el nem ismerhetjük. Az állami felügyelet teljesítse kötelességét, ez ellen nem lehet szavunk, ez nemzeti érdek; de rendelkező hatalommá belügyeinkben ne váljék. Elég nagy jog a felügyelet és ellenőrzés joga — nézetünk szerint — arra, hogy kellő eréllyel és szigorúsággal kezelve, az állam érdekeit minden irányban megvédje.

Tanügybarát.

Önámítás.

I.

Mondhatnók az optimizmus boldog álmodozásának is, mely mesterségesen egy szebb világba átvarázsoltan nem látja e jelenvaló világ lélekölő sivárságát, nem hallja az emberi iszonyatosságok szakadatlanul zúgó tengerének morajlását; bizonyosan mert fél a való élet gonosz tetteitől, tényeket, adatokat letagad, vagy kevésbé rosszaknak mond, csak hogy fentarhassa a tételt: „Nem olyan rosszak az emberek, mint a pesszimisták állítják, látják.” Hát én elmondhatom, gyermek koromban már a gonoszsgot, szívtelenséget, a gazságot láttam diadal-maskodni mindenütt; és hallottam, hogy a mint szemközt állnak egymással az ügyefogyottak, szegények, nyomorultak, védtelenek, az erőtelenségek és a gonosz erők, emezeknek ördögi gunyakacaja, azoknak jajgató sirása mellett az eltapodottak háta megett félenken kullogó résztvevők, irgalmasok hangja csak úgy ha hallszott, mint lenge fuvalom az ordító vihar süvöltése mellett; nekem most, az életnek delén túl nincs okom (fájdalom!) azon nézetemet megváltoztatni, hogy a legkétségbeesettebb pesszimista a legsötétebb szemüvegen nem láthatja e világot olyan gonoszknak, a milyen az valósággal.

áldozatra kész vezér után a többi lelkes sereg: összegyűlt annyi pénz, hogy az ige beteljesült s 1883—84-ben megtarthatták intézetünkben az első érettségi vizsgálatot is.

Megvolt a 8 osztály, de mert minden átalakítás mellett is, az évről-évre szaporodó ifjúság miatt, szűknek és a paedagogia céljaira alkalmatlannak bizonyult be a százados épület, gondoskodni kellett arról is hogy a műsáifjaknak szánt intézet külsőleg-belsőleg egyaránt jelezze, hogy csakugyan a műsák hajlékában vagyunk.

Megtörtént ez is 1897-ben, a midőn az állam részéről folyósított teljes építkezési segély mellett egy szabad, 9 holdnyi területű parkban elkészült a csak egyemeletes, de mégis kényelmes új gymnasiumi épület, a mely mióta a legújabb paed. követelményeknek megfelelőleg teljesen bebútoroztatott, szertárai, gyűjteményei felszereltettek, vagy fokozatos kiegészítés alapján rendbe jönnek, bátran mondhatjuk, hogy kedvező benyomást tesz minden látogatóra és hogy a két év alatt is, mióta az új épületben tanítunk, a tanításban való eredmény is emelkedik s a jó egészségügy tanároknál s tanítványoknál egyaránt szinte hatványozódik, bátran erősíthetem.

Gymnasiumunkkal kapcsolatban megemlítem az alumneumot is, mely más prot. intézeteinkhez hasonlóan körülbelül egyidejű magával a gymnasiummal s ugyancsak gróf Festetics Györgyöt nevezheti alapítójául. Az alumneumi díj jelenleg 60 frt s az ifjúságnak több mint felerésze, felekezeti különbség nélkül, itt kapja ebédjét, vacsoráját, még pedig évről-évre jobbat, dacára annak,

„Kis lélek“ szokták az ilyenre mondani. Én pedig merem állítani, hogy az emberiség legnagyobb szellemei így kislelkűek voltak, mert bizony a legtöbb így értett. Csak a magunk emberei közül! Csokonai mizanthróp volt; Köleseynek arcán, egész lényén, minden beszédén, teljes életén végig vonul a sötét világfájdalom; Tompa az előszenvetés; és ha nem emeljük ki a szilaj, az emberfeletti Petőfi rettenetes ember gyűlöletét: „Megvetésem és utálatom hitvány tárgya, ember a neved!“, mi van kifejezve a szelid, mély hitű Aranyknak e felkiáltásában: „... ki ha vágyaidat mérsekelní tudnád, oktalan állatnak is beillenél!“!?!?

És ninesen-é erre meg az ok? Ninesen-é oka a kisebb szellemeknek is ilyen elfordult vélekedéssel lenni az emberiség felől!? Ime előttünk a mindennapi élet. Mint forrongó víz a föld mélyéből, turja szemünk láttára megszűnés nélkül a társadalmi élet az ő piszkos tajtekjait; vagy talán hasonlíthatnám inkább a fekélyes testhez, mely más és más helyen minduntalan felszakad gennyes utálatos anyaggal, a felbomlás, elevenen megrothadás bizonyosságául. A pesszimisták fájdalomkiáltásokat hallatnak, a kétségbeesés okául nyilvános tényekre mutatnak s az optimizmus minderre csak azt feleli: „Nagyon sötét világnézet!“ De hát miért nem a tényeket cáfolják meg már egyszer!? Miért nem teszik a megtörténtet meg nem történtté!? Mert mialatt azzal a csökönnyös, de beigazolni meg sem kísérelt felelettel: „Nem úgy van az!“ képesek volnának az örültségig fokozni a kétségbeesést: nap-nap után szolgáltatja az élet a szomorú bizonyítékokat a szörnyű romlottság felől. Rettenetes bűnök, az emberi gonoszsg, elvetemültség jelei minden-ünnen (avagy talán ezek nem igazak? de hát akkor miért írna?!) a családi, egyházi és polgári, társadalmi, az állami es diplomáciai életből hazánkban és az egész föld kerekégén, nem szórványosan, hanem rendszeresen és megszűnés nélkül. Hát ez nem általános romlottság!?

De hát miért tagadják? Miért ámitják az optimisták

hogy a köztartásra szóló adományok az 1885—86-ik iskolai évben 210 frtra rúgtak, készpénzben és terményben vegyesen és csak 89 tagja volt: ma, noha se nagyúri, se protestáns felekezeti buzgóság nem segít, 150-nél is több tanulót részesít jótéteményeiben.

Legújabbban, azaz 1898-ban, a régi gymnasiumi épületet internátusnak rendezte be a fentartó testület, a melyben lakás-, fűtés-, mosás- és világításért 50 frtot fizet egy-egy tanuló. A bebútorozásról a fentartó testület gondoskodott és gondoskodik, a felügyeletet pedig a gymn. igazgatónak való felelőséggel együtt egy bentlakó tanár gyakorolja.

Ugyancsak a gymnasiummal kapcsolatos az „Ifjúsági Segítő Egyesület“, mely szinte kényszer következtében alakult az ifjúságnak tankönyvekkel való ellátása céljából. Könyvkereskedő most sincs városunkban, nem hogy 1883—84-ben lett volna. Kulocsay tanárnak buzgólkodása, könyv- és pénz gyűjtése útján, sikerült oly alapot létrehozni, hogy maga a gymnasium vehette kezébe a tankönyv-ügyet s kérem, ma már úgy állunk, hogy a városi közönség részéről behajtott, körülbelül 120 frtra rugó adományozásról is lemondunk; mert a segítő egyesületnek oly nagy az alapja, hogy szükségtelennek láttuk a nagyközönség megsarcolását. Egyesek teljesen ingyen, mások csekély használati díj fizetése mellett megkapják a tankönyveket: s ez mindenestre sokat segít a szegény szülők terhein.

De nem részletezem tovább a csurgói ev. ref.

önmagokat és másokat!? Határozottan merem mondani, hogy a mindenféle gyalázatosság, erkölestelenség: lopás, sikkasztás, elvetemült gonoszok büntetlen garázdalkodása, sőt tisztelt uralma stb., hogy olyan kényelmesen élhet, sőt virágozhat az emberek közt, annak oka egyfelől a bűnpalástolás, mely minden népek közt nagy mérvben elterjedt, mely a gonosztévő takargatásával a saját bűnét. hitványságát, vagy legalább is lelkiismeretlenségét akarja leplezni; de oka másfelől az a megfoghatatlan optimizmus, mely a nyilvánvaló gázságra, istentelenségre is talál a maga jóhiszeműségében védelmet, de meg talán retteg a botránytól is. De hát én Istenem! Melyik a nagyobb botrány!? A botránykö-e, vagy annak eltávolítása? Melyik a jobb gyógy mód: a betegséget eltitkolni, vagy legfelyebb helyi kezeléssel a felszakadt sebet behegeszteni ezzel a romlott anyagot a testbe visszafajtani, hogy más helyen ismét és ismét kiüssön; vagy inkább módot találni a betegség anyagának a testből kihajtására!?

Állítom, hogy a pesszimizmus, melyre az útszéli jelző a sötétben, tehát nem jól látás, mindig világosabban, tisztábban lát, mert a következmények tanúsítják, hogy a bajt inkább felismeri, mint az optimizmus, mely e szörnyű inség láttán is mindegyre csak azt hajlja: „Nem rosszak az emberek!” És ezzel az optimizmus habár akaratlanul is — leplezve a gonosztságot — részes lesz annak terjedésében. Nem mondom, hogy a betegség gyógyításában mindenkor és mindenütt az „immedicabile vulnus ense recidendum est” módszerét feltétlenül alkalmazni kell: de azt vallom az erkölesi és természeti világ és azok tünetei nagy hasonlóságának ismerete után, hogy a testből a romlott anyag eltávolítására okvetetlen módot kell keresni; a mi azonban mindig lehetetlen lesz, ha még a diagnózis megállapításának is mereven ellene szegülünk kényelmi, vagy szemérmetség, avagy bármi más okból. Csak a vak nem látja, hogy egész közéletünk egy botrány, kisebb és szélesebb körben egyaránt. Minden lépten-nyomon merül fel, hol itt,

hol ott egy vakmerő, a ki tisztességet, jogot, törvényt, igazságot, becsületet lábbal tapodva, hatalmaskodik jók, becsületesek megrontásával. Cinkostársak akadnak. Ezeknek segítségével a börtönbe való gazember a világ előtt, mint nagy férfiú fog állni minden külső tiszteletben, míg valami véletlen le nem álcázza. A jóhiszeműek nem ezt látják-e ismétlődni minduntalan? Miért hát a jóhiszeműség? Nem fájóbb-e az a botrány, melynek leplezésében jóhiszeműleg magunk is részt vettünk, ha magától pattan ki, mint az, melyben a latrot sietünk kiűzni az Isten templomából, egyakarattal taszítjuk le abbol a magasból, hova feltolakodott! . . . Volt egyszer hol-hol nem, egy rettenetes nagy ember, így mondták az ő satellesei; egy providentialis férfiú, nagy elmével, nagy szívében lángoló szeretettel (mondjuk most még csak így!) minden szép, jó és igaz iránt. Alkotásai óriásiak; csudálat, tisztelet ennélfogva iránta határtalan; legkisebb jelzője: „az Istentől megáldott nagy ember; a nagy jöltevő” stb. S mikor meghalt: akkor kitünt, hogy nem volt egyéb egy szörnyű világesalonál, a ki nagy eszével mindeneket meghódolni kényszerített azért, hogy aljas tetteinek ne legyen ellenmondója; a ki alkotott de semmit nem fundamentomra! azért, hogy elvonja velök az ő bűnös életéről a világ figyelmét; a kinek halála után tünt ki, hogy anagy jótétemények helyett szent intézményeket, szegényeket, százezrekkel károsított meg stb.” Eddig a mese, Istenem őrizd meg, hogy a mese valóra váljon, mert az nekünk nagyon fog fájni.

Azt mondom azért, hogy ha az optimisták tudnának engem biztosítani a felől, hogy a Dreyfus sorsa nem ismétlődnek e föld kerekén bárhol is, ha tudnak mutatni egy kis zugot e nagy világból, ha benne emberek élnek, a hol nem uralkodik egyéb, mint az igazság, jog, törvény, szeretet; a hol nem agyarkodik a gaz erőszak a védtelen ártatlanság ellen; a hol teljes bátorságban él a becsület, a jámborság, a tiszta ártatlanság; a hol szabad és le nem kötözött az emberi önérték, a szólás,

főgymnasium ügyeit, csak összegezve a mondottakat: hogy van hát itt új főgymn épületünk, van internátusunk, van konviktusunk, van mindenünk, a mi egy kis helyen a modern gymnasium fenntartásához és felvirágzásához szükséges: főlemlitem még *Soltra Alajost*, a rákevei orvost és papot, ki mint egykori mendikáns tanítványa csurgói főgymnasiumunknak, 20 ezer forintos alapítványt tett a gymnasiumba járó ifjak részére és 10 ezer frtosat az orvosi és technikai pályára készülők számára, a kik Csurgón végezték az érettségit. Bizonyára már maga a fenntartó testület megfestette volna a nagy, ideális gondolkozású emberbarátnak képét, ha maga a család egy igen sikerült művészies képpel nem ajándékozta meg intézetünket. E képnek leleplezését a gymnasium százados és felavató ünnepélyeivel együtt fogjuk megtartani.

Nem kételkedem, hogy szép ünnep lesz a szept. 14-iki, mert többszörös ünnep is egyuttal. A *Soltra-kép* leleplezésénél nt. *Baksay Sándor* hírneves írónk és egykori csurgói tanítvány fogja tartani a beszédet; az intézet történetét vázoló beszédet dr. *Vida Károly* igazgató-tanár mondja el; az alkalmi ódát szerzője: dr. *Horváth József* tanár fogja elszavalni. Délben persze nagy bankett következik; este pedig művészi koncert. Igen, művészi koncert, mert *Tóth Lajos*, városunk szülöttje s gymnasiumunk egykori növendéke, jelenleg pedig zene-akadémiai tanár, zene-író és zongoraművész két darabbal is szerepelni fog a hangversenyen; szerepelni fognak városunk kiválóbb zenészei; szerepelni

a gymnasium zenekara s ugyanennek dalköre, a tanítóképző-intézeti növendékek, iparos ifjak és csurgói urakból és hölgyekből álló magán dalkörökkel együttesen.

Szóval, fontos ünnep előtt állunk, mely annál fontosabb, mert nem pusztán csak egy kulturális intézménynek megünnepléséről van szó, hanem szó van a protestántizmus, még pedig a magyar protestántizmus ünnepléséről is. Több mint száz év óta árad széjjel Csurgóról a szabad, felvilágosodott protestáns szellem s ugyanannyi idő óta hirdetője gymnasiumunk a magyarságnak. Hasonló a török-korszakbeli végvárhoz intézetünk, mely itt a horvát határon annál inkább szükséges, minél ádázabb a düh, mely horvát testvéreink keblét eltölti mindaz ellen, a mi magyar s a mi nem katolikus.

Reméljük is, hogy a mint 1887-ben az egykor Csurgón tanárkodó Csokonai emlékére tartott ünnep alkalmából nem pusztán Somogyból, de máshonnan is jöttek vendégeink, hogy velünk együtt ünnepeljenek: most is széles e hazából fel fognak keresni protestáns testvéreink, hogy velünk együtt ők is ünnepeljék egy protestáns intézet s ezzel a protestántizmus diadal-ünnepét, de reméljük, hogy más felekezeti tanügybarátok is eljönnek, hogy a különben minden felekezeti elfogultságtól ment magyar tanintézetnek horvátok környékezte vidékén rendezett ünnepéből ők is kivegyék a maguk részét. Faxit Deus!

Somogy-Csurgó.

Matter János,
ev. ref. főgymn. tanár.

a meggyőződés; a hol eltűrik a vélemény szabad nyilvánítását és nem törnek annak ha kell vérbe fojtására azok, a kik ellen az emeltetett; ha tudnak mutatni olyan helyet, ha csak egy elrejtett boldog kis szigete is az e földnek, a hol csak az embernek önmagáért, egyéni jóra valósaágáért, szíve nemességéért, végzett munkájáért van becsülete, tisztelete, mellette fény, gazdagság, hatalom semmi, vagy legfelyebb annyi értékű, a mennyit azzal az embereknek használ; ha merészeli jó lélekkel elmondani, hogy nálunk és másutt a törvényben az elnyomott szegény, az ügyefogyott özvegy, a védtelen támasznélküli árva mindenkor és mindenütt teljes bizonyossággal oltalmat talál; ha be tudják bizonyítani, hogy az emberek közt ma is, bárhol is az igazság képes diadalmaskodni sok ártatlanok méltatlan szenvedése, bántalmaztatása, üldöztetése, könnyhullatása **nélkül**; ha el mernék mondani és ha én azt látnám, hogy ez inséges, nyomorult ember világban minden sóhajt felfognak, minden könnyet letörölnek, az éhezőt megelégitik; a kenyerét vesztett családapát nem engedik öngyilkossá lenni a kétségbeesés miatt, a szegény özvegy asszonynak nem engedik gyermekét karjai közt éhen halni; hogy ha van is e világon fájdalom, de eljön mindhez a vigasztalás; még csak egyet, ha én látnam volna csak egyszer életemben, hogy egy méltatlanul megtámadott, bántalmazott, üldözött embernek védelmére kelt volna valaki, a ki azt megtehetné volna, nyugalma, világszerint való jó hírneve, becsülete, sőt csupán kényelme kockáztatásával, hogy érte szembe szálljon egy egész világgal, avagy ha tudna nekem valaki egyetlen esetet mutatni, a melyben p. o. hivatal osztásnál nem ejtik el a becsületes, munkás, tanult családapát, hidegen, lelkiösmeret mardosás nélkül taszítva azt a nyomorba egy naplopó urfi kedvéért: hát én ezek után azonnal vezekelek pesszimizmusomért és lélekben mélyen megkövetem az emberiséget, melyet rajongó szeretetből ugyan de mégis méltatlanul bántottam.* Hanem míg e vádjaimra a legbékeségesebb optimisták is csak hallgatni kénytelenek; míg én egyik részen az óriás vagyont, a dobzódást, a megszűnés nélkül való örömeiket, buja kéjelgést, másik részen az inséget, a siralom és jajszót látom és hallom; míg bármerre fordulok, mindenkitől csak a nagy romlottság emlegetését hallom: addig nem tehetek egyebet, mint hangoztatom én is ezt az általános romlottságot, ha úgy tetszik, hát legyen: tulságos pesszimizmussal. De hát mikor az Isten annyi erőt adott az embernek lelkébe és földiekben a jócselekvésre, ha itt-ott hallunk egy-egy jó tettet, látunk mozgalmat nagyobb szabásu jótékonyosság művelésére, engem az nem elégít ki, mert csekély az nagyon a nyomor és a másik oldalon levő gazdasághoz mérten: de nem főleg azért, mert tudom, hogy egy két kezdeményező nemes lélek szereteten kívül a többi mozgató erő hiúság, szégyenkezés s több eféle gyarló emberi indulatok. Azokból a jelenségekből, a mik az emberszeretet, istentisztelet, az igazság uralmának visszaállítása érdekében ez ideig nálunk és másutt fel-fel tűnnek, „egy jobb kor hajnalát“, „tavasz eljöttét“ látni, sőt azok után az emberiséggel megelégedve lenni, csak önámítás. Én mivel sok embertelen cselekedetek látása, átszenvedése után epedve vágyakozom egy jobb fordulat után, sokszoros örömmel köszöntöm „a tavasz hírnökeit“; de lám örömet

* Megenged cikkirő, ha itt túlzásaira szeretetteljesen figyelemztetjük. Az ember sem nem angyal, sem nem ördög: hanem mindig csak ember. Ezzel le kell számolnunk. Bűn mindig volt s mindig lesz a világon, mert még Pál apostol is az Isten törvényével ellenkező törvényt tapasztalta magában s legszebb feladatunk éppen abban áll, hogy a bűn ellen küzdjünk. Szerk.

most is elhervasztotta a késői fagy. Ott a hol a „Tavasz hírnökeit“ látták, irták a kalendárium szerinti tavasz kezdete: József nap táján,* úgy látszik melegebb éghajlat alatt élnek, mint itt mifelénk, hol ime juniუსnak 2-ik harmadában dideregve fázunk. Am ez még hagyján; hanem a távirók és ujságok még meleg országokból is új tél szomorú híret hozzák.

II.

Az én elégedetlenségem közelebből egyházi állapotainkkal, még közelebből lelkészeink nagy részének életével, munkásságával, tűnik ki a Debr. Prot. Lap ez évfolyamában megjelent és az okokat kutató „Hol van az ok“ feliratu cikksorozatomban. Bizony az elégedetlen ember hangulata sötét, ez is az; de most is fentartom, a mit azokban mondtam. És sajnálom bár, hogy nemcsak a lelkészek némelyikében, hanem világi legjobbjaink egyikében is (Ritoók) visszatetszést keltett, a mit a lelkészekről mondtam; de ismét csak azt mondom, hogy nem az a hibás, a ki a hibákat leleplezi, hanem az, a ki azt elköveti. De az sem ismeretlen előttem, hogy az általános felfogás néha-néha még a legjobbaké is először azok ellen fordul mindenütt, a kik világosságot akarnak, jogot, igazságot keresnek, a törvényes rend helyreállítására igyekeznek; ezeknek a neve mindenütt nyughatatlan, összeférhetetlen, izgága. Am én nekem sokkal nagyobb szükségem van a nyugalomra, minthogy valaha az általánosnál mindenestre érzékenyebb személyes kérdések szennyesének bolygatásával azt a nyugalmat megrontsam, az olyanokkal mindig együtt járó pizkolódások árjába magam is beletemetkezsem; tapasztalásból ismerem, mit tesz az. Hanem mert (a miképpen fentebb fejtegettem) meggyőződésem szerint a bajokat csak azoknak bizonyos megállapítása után lehet a siker reményével gyógykezeleni, általánoságban hivatkozni azokra szükségesnek tartom. Kénytelen vagyok tehát kijelenteni, hogy ha a lelkészek ellen felhozott kifogásokat egy lelkész tagadja, az a lelkészekre nézve önámítás, melyből a mindenfelől fel-felhangzó kicsinyítő, gúnyos nyilatkozatok csakhamar kijózanítanak bennünket. Ha pedig egy olyan előkelő (rangban, tudományban, műveltségben, szívjóságban, egyház és emberszeretben előkelő) úri ember kél védelmére a papoknak, a kiknek a megítéltetés alól kivételni épen úgy nincs kiváltságos joguk, miként nincs a társadalom bármely más osztályabelieknek, mint a milyen Ritoók Zsigmond úr: az ő védő szavaiból leszámítjuk az ő rendkívül finom műveltségét, mely magával hozza azt, hogy a milyen magas követelmények szerint rendezi be a saját életét, épen olyan alacsony mértékűeket állít embertársai elé; továbbá az ő mélységes egyházszeretetét, mely a lelkészek kifogásolásában talán egyházat látja megbántottnak; harmadszor azt, hogy ő az itélet hozatalban (úgy kell lenni!) a törvényszéken kívül is csak bírő, a ki a társadalmi itelethozatalban sem enged helyet másnak, így p. o. egyéni meggyőződésnek, mint egyedül a bírói meggyőződésnek; ezeket ha leszámítottuk, a mi az ő védelméből megmarad, azt a lelkészek javára írom én is; és pedig hálás köszönettel, mert én is lekipásztor vagyok, ki e hivatalon, mely nekem hivatás is, rajongó lelkesedéssel csüggök, épen ezért szeretném ezt minden, e hivatalt viselők egyéni kiváltságai által a lehető magasra emeltnek látni a világ osztatlan tiszteletében, becsülésében. Sajnos azonban, a lelkészi testület olyan elismeréssel, a milyent rendkívüli jelen-

* Debr. Prot. Lap 1899: 13. sz.

tőségű cikksorozatában Ritoók úr nyújt annak, csak szórványosan, de nagy általánosságban a világ részéről teljességgel nincs megajándékozva. És e szomorú jelenségnek (épen ezt is konstatáltam már én) egyik oka ugyan az általános vallástalanság, hitközöny; de másik magok a lelkészek.

(Vége köv.)

Marosmenti.

Révész Imre Emlékéhez.

(„Egy szép levél“ után.)

A Révész Imre szellemi hagyatéka a hazai ref. egyház szellemi s erkölcsi tőkéje, a mit gyümölcsötlenül hagyni önmagunk elleni bűn. A ki egyháztársadalmunk mezején munkálkodni akar, alig találhat oly szakot, a hol ne kellene felvennie az ő kezéből halála miatt kiejtett fonalat. Emléke tehát nem fog homályos feledésbe borúlni már csak ezek miatt sem.

Az idők, az események, egyháztársadalmunknak hol egyik, hol másik pontjára irányozzák figyelmünket és e pontok természeténél fogva különböző erejű fényvel ugyan, de minden oldalról felvilágít az ő emlékezete. Nemesak az iránta való hála, hanem az önmagunk iránti kötelesség motivuma is örökös a felett.

Mind a két motívum arra indít bennünket, hogy a Révész Imre lelkét minél szélesebb körben ismertessük meg. Miképen ismertethetjük meg? Először is műveiben. Szívének és elméjének kincseit maradandó alakban ezekbe rakta le. Anteusi vonások vannak benne, a mik fölemelnek és edzenek: a magyar józanság, őszinteség, keresetlen természetes lelkesedés, lelkiismeretes kutató tudás, rendületlen meggyőződés, itt-ott humor. E vonások benne vannak műveiben, mindazáltal azon kor közel hozatala, szemünk elibe állítása adna rólok eleven képet, a mely korban Révész Imre megírta azokat. E kornak szemünk elibe állítása történetíró feladata az adott esetben. És pedig nem fotografus hanem művész történetíró feladata, a ki nem csak a foliausok lapjain, hanem a lelkek redőiben is otthon van.

A mit Balogh Ferenc mond, hogy „a ki őt hallgatta, vele társalkodott, míg él, hatását érezni fogja“: erős lélektani alapon áll. A Révész Imre lelkébe ily alapon elmélyedni nemesak haszon, hanem nagy lelki gyönyörűség is lenne, mert nincs nagyobb élvezet, mint egy nagy emberrel bizalmas négy szemközti társalogni. Irigylem azokat, a kik Révész Imrét így hallgathatták! Mert ha visszatekintünk arra a korra és Révész Imrere: elmondhatjuk felőle Shakspeare szerint: „Ez volt a legnemesbik . . . mindnyája közt! . . . az elemek úgy vegyültek benne, hogy a természet fölkelhete és a világnak mondható: ez férfi volt!“ *

Azt mondhatná hát az ember, hogy ez elemekre tekintettel legilletékesebb életrajzíró a fiú és legilletékesebb korrajzíró az ifjabb kortárs vagy tanítvány. Pedig nem így áll a dolog. A fiú úgy objectív, mint subjectív adatokat adhat, de objectív életrajzot nem, a mint hogy — igen helyesen — az ő meggyőződése is ez. De nem lehet objectív történetíró az ifjabb kortárs sem. Ő is esupán objectív és subjectív adatokat adhat. Nem azért nem írhatja meg az életrajzot, mert a kor, a mostani kor, a mely 18 év alatt oly nagyot változott, nem alkalmas sem arra, hogy az életrajzot megértse, sem arra, hogy az életrajzíró nyugodtan dolgozhasson. Vannak parochiák és professori kathedrák, a mely helyeken

* Julius Caesar V. felv. 5-ik jel.

„a túlságos anyagi ügy“ nem lehet akadály a nyugodt feldolgozásra. Igaz, hogy nem túlságos sok lehet ilyen hely, de mégis van annyi, a mennyi közül az életrajz kikerülne.

Abban azonban igaza van Balogh Ferencnek, hogy „ref. egyházunk válságos pontra jutott“. Talán még abban is, hogy „nincs a mi kellőleg lelkesítse.“ (Mellesleg megjegyezve a mai kor anyagi gondjaiért nem a mai kor a hihás, hanem az elmúlt, a mely e tekintetben előrelátóbb legalább is lehetett volna és ha most úgy a hivatalos, mint a nem hivatalos egyház a nervus rerum gerendarum után néz: ez csak azt mutatja, hogy megértette az égető szükség kiáltását, mert különben sem iskolák, sem parochiák, sem lelkészek nem lesznek.) Azonban még a lelkesedés hiánya sem lehet ok arra, hogy ne állítsuk be közénk most a Révész Imre lelkesítő alakját.

Az ok másutt rejlik. Ott hogy: *több emberöltőnek kell elmúlni, míg egy nagy ember a maga valódi alakjában, jelentőségében kibontakozik!* A különböző öltőknek, korszakoknak különböző felfogásaik vannak. Ugyanazt meg lehet helyesnek itéli az egyik, helytelennek a másik korszak. Az egyik az orthodoxyáért, a másik a pietismusért, a harmadik a liberalismusért, a negyedik ezek keverékeiért stb. lelkesül. Minden korszaknak megvan a maga divatja társadalmi, politikai, irodalmi, művészeti, vallási téren. Kis embereket vállalra kap a divat: jön egy másik divat, s úgy elfelejtik, mintha sohasem élt volna. Viszont nagy embereket nem lát meg a divat. Zrinyi elől elviszi a pálmát Gyöngyösi, Bánk-Bán elől egy ma már ismeretlen mü. Jön egy másik divat; az meglátja, tovább adja a 3-iknak és így bontakozik ki a nagyság. Huss máglyára kerül, Luther fejedelmekkel ül egy asztalt. E sokféle korszak mind megvizsgálja a nagyságot, egyik egy, másik más szempontból. Meglehet, hogy az egyik helyesnek találja benne azt a miben a másik épen nem talál gyönyörűséget, de egy harmadik ismét gyönyörködik. Így szűrődik le végre az igazi, a helyes ítélet több korszak forumainak egybehangzó ítéletei folytán, akár jól, akár rosszul, akár részben jól s részben rosszul szóljon az az ítélet.

Körülbelől ugyanaz a lelki processzus ez, mint mikor valami hatalmas eszme először jut lelkünkbe. Micsoda zörömbölést, vajúrást esinál, míg be tudjuk valahogy illeszteni eszmevilágunk szűk ketrecébe. Sokszor meg rázza a bezárt oroszán ketrece falait, néha ki is tör. Eszmevilágunk egy folytonosan épülő de bevégezetlen épület. Egy-egy nagy problémával sokszor megakadunk, míg bele tudjuk valahogy illeszteni. Nem bírnak vele egyhamar. Minden oldalról nézegetjük, emelinteni próbálgatják, jobbról balról feszítő vassal, csavarral fogunk neki, míg végre igazi helyére kerül. Így vagyunk a nagy arányú emberekkel is. Próbálgatják, vizsgálgatják, feszegetik, emelgetik a különböző korszakok, míg igazi helyére kerül, míg igaz ítélet alakul a nagy ember felől.

Révész Imre sokoldalú ember. Azért minden adatot nyilvánosságra kell hozni felőle, a mit csak lehet! (Hála Istennek, hogy egyetlen fia ép történetíró!) Minden róla irt véleményt, életrajzot, könyveiről irt recensiót, kritikát egybe kell hordani. Azután egy kiadásban kiadni összes műveit, mint a Götheét, Schillerét, Aranyét, Lutherét, Kálvinét. Ezalatt ugyis elsuhan egynehány emberöltő. Talán lehetne egy Révész Imre emléket eképen is, másképp is őriző társaságot alapítani. És akkor mi, a kik ma ifjak vagyunk, majd születésének 100 éves évfordulóját megünnepelhetjük — ha Isten érnük engedi — ősz fejjel ugyan, de kezünkben és szívünkben a *hű*

és nagy embernek Révész Imrének hozzá valóban méltó, mert hű és nagy életrajzával. „Erényéhez képest bánjunk vele, minden tisztelettel!” *

Csánki Benjámín.

Szedés alatt állott már e cikk, midőn Szapáryfalva buzgó lelképásztortól, *Rácz Károly* úrtól ugyan e cím alatt hasonló tárgyú közleményt kaptunk. Arra hivatkozik abban az érdekes cikkirő, hogy ő a nagy férfiú halála után alig két hónappal indítványt tett egy „*Révész-társulat*” alakítása iránt Lapunk 1881. évi 13-ik számában; indítványa azonban a bekövetkező zsinati előkészületek s több más okok miatt akkor eredménytelenül elhangzott. Felemlíti aztán közlő, hogy ő — többet nem tehetvén — kegyelete és halála jelölül az 1882 évben Aradon megjelent „*A magyar reformáció bölcseleti története*” című művét ajánlotta „*Révész emlékének*”. Ebből az ajánlásból olvassuk, hogy Rácz Károlyt, a minden szép és nemes ügy iránt fogékony lelkű lelképásztort az általánosán érzett tiszteleten kívül közelebbi viszony is esatolta a nagy férfiúhoz; nevezetesen egy éven át, mint tanítványa, hallgatta az ő egyháztörténelmi előadásait, másfél évet pedig, mint segédle kész, működött oldala mellett.

Mindezen egyértelmű és egyérmű felszólalások után, melyeket a „Szép levél” nyilvánosságra hozott, megnyugvással jelezhetjük, hogy Révész Imre dicsőséges és áldott emlékezete él a szivekben. Az élő tüzet elhamvadni engedniük nem szabad. Vajha esalódnék az első visszhang lelkes szöszölője *Balogh Ferenc* s Révész Imre emlékének megörökítését egy vagy más módon már most megkezdhethetnénk.

Arra legtermészetesebb lépés — szerintünk is — összes munkáinak kiadása lenne. *Szívvél-lélekkel óhajtjuk, hogy e nemes feladatra az a nagy, fényes, gazdag egyház vállalkozzék, melynek dicsőségére szentelte a nagy férfiú munkás életének javarészét. A debreceni ev. ref. egyház közönsége legyen Révész Imre összes műveinek kiadója.*

Szerk.

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészi értekezlet.

Folyó év aug. hó 3-án lett megtartva a „*tiszaháti kör*” lelkészi értekezlete a Beregszászhoz közel fekvő, vallásosságáról ösmeretes *Déda* községben. A nyári szorgos munkaidő dacára is a körnek csaknem minden tagja jelen volt, sőt dicsőkedéssel mondhatom, hogy számosan jelentek meg az érdeklődő világi hitsorsosaink közül is, munkálkodni kívánván ki-ki az Urnak vete-ményes kertjében az adott talentumokhoz képest. Kicsiny körünk munkálkodása ellen nem is lehet panasz, mert mint a múltban, úgy jelenleg is odaadó buzgalommal, a nagyfőhőség dacára is meglepő élénkséggel vette tárgyalás alá s oldotta meg a fontosabbnál-fontosabb kérdéseket szeretve tisztelt elnöke vezetése alatt.

Sok tárgyunk volt, mely elintézésre várt; a tárgysorozatát átfutva szinte azon hiedelemben voltunk, hogy értekezletünk nem is lesz képes megoldhatni a tárgysorozatban előírt ügyeket. Azonban tévedtünk, elnökünk s a kör tagjainak kifejtett buzgalma a kívánt eredményhez vezetett.

* Shakspeare: Julius Caesar V. felv. 5-ik jel.

Körünk elnöke, mint mindenkor úgy most is osztatlan figyelem között tartotta meg nagyszabású, eszmékben gazdag, úgyszólván irodalmi becsű megnyitó beszédét, visszapillantást vetve egyszersmind abban az egyházi téren történt nevezetesebb mozzanatokra; majd elborult kedélyvel hallgattuk a fájdalmas szívnek megnyilatkozását azon szomorú és gyászos esemény felett, mely körünket érte egyik kartársunk és jó barátunk *Vajas Sándor* kortag elhalálása folytán. A buzgó munkás és vigkedélyű jóbarát elhunyt felett érzett mély fájdalomnak jegyzőkönyvben is kifejezést adtunk.

A kör tagjai, alig hogy könnyítettek szívök fájó érzelmein, ime újabb keserűség esepegett a fájdalomtól úgy is megtelt pohár italába; ezt a keserűséget a kör buzgó és érdemekben gazdag, lelkiösmeretesen pontos jegyzőjének lemondása okozta. El kellett fogadni a lemondást, mert indokai olyanok voltak, melyek előtt méltánylással kellett meghajlanunk; ugyanez alkalommal a körnek jegyzőjévé *Lánczy Béla* választott meg, kinek ösmervén munkálkodásra hivatottságát, a jövőbe legnagyobb bizalommal tekintünk s hisszük, hogy azon helyet, melyet volt jegyzőnk a kényszer hatása folytán elhagyott, szinte nemes odaadással, buzgalommal fogja betölteni.

Majd olvastatott a „*tóhádi lelkészi kör*”-nek hozánk pártolásra áttett indítványa; legnagyobb sajnálatunkra körgyűlésünk magáéva nem tehetette azt; az indítvány kivitelét körünk még most idő előttinek tartván.

Tárgyaltatott a földjavítás címén követelhető kártérítés szabályzatának miként való megállapítása, e tekintetben körünk azon megállapodásra jutott, hogy a beregi ev. reform. egyházmegyének még 1887. évben 78. szám alatt hozott szabályzata néni módosítással ismét fogadtassék el. Minden esetre igen szükséges, hogy a földjavítással kapcsolatosan kártérítést igénylő nemesített és jókarban lévő gyümölcsfakért a kártérítési módosítás létre jöjjön, mert neveltséges az, hogy például öt éves esmetéért kártérítés követelendő, holott az még úgyszólván termőképtelen; és hat éven túl, a midőn már a fa termőképes, midőn a befektetett tőkének meghozza kamatát sokszoros mértékben, az ily termőfakért kártérítés ne igényeltessék. Körünk e tekintetből kifolyólag méltányos javaslatot kíván beterjeszteni legközelebb tartandó egyh. megyei gyűlésre.

Több apró, de azért mégis fontos ügyek elintézése után ifj. *Lánczy József* csarodai lelkésztársunk olvasta fel ez alkalomra irt, az egyetemes reform. papságot nagy mértékben érdeklő értekezését. Az értekezésben felvetett eszméket, melyeknek megvalósulását körünk nemesak minden tagja, de a megjelent számos vendégek is szívük szerint óhajtandóknak véleményezik, körünk magáéva teszi s elhatároztatott, hogy mennyiben a felvetett eszméken könnyen átsiklani nem lehet, egy szűk értekezésben a felvetett eszméket kimerítő tárgyalással tárgyalni sem lehet, az értekezésben felvetett eszméknek bővebb megvitatását részben az idő előre haladottsága miatt is (d. u. 2 óra) a legközelebb tartandó körgyűlésre halasszák, felkérvén gyűlésünk egyszersmind körünk három tagját s azok között az értekezőt is, hogy a felvetett eszméket a lehetőleg széles alapra fektetve egyenként fejtsék ki.*

Ezek után foglalkozott még a körgyűlés az egyh.

* Óhajtottuk volna, hogy úgy a „*tóhádi lelkészi kör*” indítványának, mint ifj. *Lánczy József* lelkész úr felolvasásának tárgya ismertette lett volna — bármily röviden is — e közleményben. Ugy alkotmányának teljes és hű képet az olvasók a tanulságos és érdekes lefolyású értekezletről.

Szerk.

megyei gyámpénztár alapszabályaival és más házi ügyekkel is, a szives házi asszonyra, nem különben a megjelent hölgyvendégekre tekintettel a gyűlést előzékeny elnökünk áttette a szives házi gazda ételekkel és italokkal dusan megterhelt fehérasztalához, hol aztán kedélyes poháresengések között tárgyaltunk.

Hogy vajjon mikép töltöttük el az időt s miről tárgyaltunk a dédai lelkészlak vendégszerető falai között, azt hiszem felesleges róla referálni. Voltak szebbnél-szebb toasztok, volt jó kedély s körünkben meglátszott, hogy tagjai nem csak a gyűlés komoly tárgyainak megvitatásában áll a kellő nívón de a kör tagjainak meg van szívökben az igazi baráti kartársi szeretet is, melyet nem képes megdönteni ez életben semmi.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy jelen gyűlésünkön nagytsz. Bortnyik György kölcsei (Szatmárm.) ev. lelkész alesperes ur is részt vett s némely ügyeinkben széles kiterjedésű, mély tudományosságára valló hozzászólásával is gyönyörködtetett.

A midőn szives házi gazdánknak vendégszeretetéért kortagtársaim nevében is köszönetet mondok, azon imaszerű óhajjal zárom be tudósításom, vajha együtt lehetnénk mindannyian a legközelebb tartandó gyűlésünkön s szívünkre ne nehezédnek úgy a fájdalom, mint most egyik társunk elhunytja miatt.

y. f.

Néhány szó „Az én baptistákkal való küzdelmem“ című cikkhez.

Nem kezdtem még egy cikknek olvasásához sem oly mohó vágygyal, mint a nagybeeskereki lelkész a-fia eme szóban forgó cikkéhez; az első sorban tett kijelentés meg valósággal lelkesedésbe hozott. Ime, van hát már egy pont, a hol a patistákkal vívott küzdelem győzelemmel végződött; van egy pont és ez Beeskerek, mely a nélkül is „nagy“, a hol egy református lelképásztor hivatottsága, buzgó törekvése győzött annak a szektának makaességán, melynek tagjai a kegyeskedés, tettett alázatosság, lelki kevelység ruhaiba öltöztenek, a kik ujjászületett voltokkal nagy hangon dobálóznak, templomainkat bünbarlangoknak, lelkészeinket sátánoknak nevezik. Hanem, mire a cikk végére értem, a lelkesedés lelohadt; a küzdelem helyett előttem állott egy minden ízében hamisítatlan alkalmazkodás, belebujtatva mintegy a szeretet és engedékenység palástjába; a melynek eredménye, még ha oly horribilis összeg is, mint $3+1=4$ (az I. Pavlov Mitát jelképezvén), győzelemnek bizony nem mondható.

Mert mi történik tulajdonkép Beeskereken? A reformátusok gyülekezetet tartanak este a templomon kívül, ép úgy, mint a baptisták szokták. E közös szokás által a kettő könnyen áthidalhatóvá lesz; a baptisták 15—20-an ebbe az esteli gyülekezetbe el is mennek, mert hiszen ez nem templomozás, nem isteni tisztelet, hanem gyülekezet, a hol a lelki élet nagy titkai fejtegettetnek, mint náluk szokás. Most már, ha abban az esteli gyülekezetben az örök üdvösségre tartozó nagy dolgokról való társalgás közben hivatkozás történik arra, hogy mi itt tulajdonkép református keresztyének vagyunk együtt és ennek a felekezetnek hitelvei szerint magyarázzuk és értjük a könyvek-könyvét; szóval, ha abban a gyülekezetben a református felekezeti öntudat is ápolatik és fejlesztetik, több, mint bizonyos, hogy a baptisták, a hogy én ismerem őket, oda többé el nem mennek; vagy ha elmennek, ez annak a jele, hogy ott valamelyes módon a baptisták szája ize szerint lett az örök élet nagy titka

fejtegetve, hogy ott bizonyos alkalmazkodás történhetett a baptisták javára, hogy az többé nem ref. gyülekezet, ha a baptista is ép oly jól érzi benne magát.

Hogy az esteli összejöveteleken s általában N.-Beeskereken arra a kopott református jelzőre és jellegre nem sokat adnak, okunk van hinni. Maga cikkirő szivesebben nevezi magát lelkésznek, mint ev. ref. lelkésznek; az a jó, vallásos hívő család, melynél Bodoki lakást vett s melynél aztán gyülekezet tartása által meg is gyorsította a hitéletet, a proféta csalogatásaira nem úgy felel, mint a hogy egy református keresztyén védené a maga hitbéli álláspontját; neki jobb, kedvesebb az, a mit az a másik proféta beszél. Hát ha jön egy harmadik, p. o. egy quekker, a ki túlprofétálja mind a kettőt? mi lesz akkor?

Ha este gyülekezeteket tartunk, ha református voltunkat elhallgatjuk, ha a prot. elveket mellőzzük, nem küzdünk, csak alkalmazkodunk.

Vétenek az igazság ellen, ha észre nem vennék bizonyos küzdelmet, mely csakugyan majdnem megvitatott a református és baptista fél között. A proféta édesgeti, csalogatja a ref. hívő családot; a pásztor azonban éber és nem rest, ebédre hívja Meyert, amazt meg theára; így az összecsapás, tagadhatatlan, sokkal kényelmesebb és a győzelem...? Ha a Jézus nem fehéritett, koporsóknak nevezi a fariseusokat, hanem szerelmes atyjafainak, talán elmarad a keresztfa; ha Pál Félix előtt Druszillának kezét csókol a helyett, hogy a jövőndő itéletéről tartott beszédével szívök mélyéig vágott rajtok érezhető sebet, lehet, hogy megszabadul; ha Alvinczi Péter tiszteletes úr az ő hatalmas ellenfelével búrnótozás közt és thea mellett intézi el ügyét; ha a protestáns papok abban a szomorú időszakban így szólottak volna: hát elmegyünk feleségeinkkel, gyermekeinkkel a ti misétekre, de hát ti is jöjjetek el úgy néha-néha a mi reggeli ájtatoskodásunkra, lehet, hogy a nápolyi gályák evezősök nélkül maradtak volna; de kérdés, hogy a n.-beeskereki lelkész viselhetné-e most a ref. papság egyedül külső jelvényét, a palástot?

Szépét, jót létesíteni, — üdvöset, maradandót alkotni csak az elv fentartása mellett lehet. A szeretetnek, engedékenységnak túlhajtása, alkalmazkodássá fajulása nem krisztusi elv és veszélyes is. Az okányiak is adnak temetkező helyet a baptistáknak, nemesak a beeskerekiek; de éreztetik velök, hogy az a temető református temető és ezzel a komoly figyelmeztetéssel bizony nem vétenek a szeretet törvénye ellen.

Ha mi református lelkészek örökösen csak a lelki élet nagy titkairól és az örök üdvösségre tartozó nagy dolgokról beszélünk és e mellett figyelmen kívül hagyjuk, hogy mi nemesak keresztyének, de valójában ref. keresztyének vagyunk: a mi munkánk lehet küzdelem, lehet szép, — de egésznek, teljesnek, plane győzelemnek nem mondható; akkor a mi gyermekeink vallásos nevelését rábizhatjuk bárkire, mint Vlahovics úr; rábizhatjuk a pápistára épúgy, mint a baptistára; vallásosakká fogják őket nevelni, meglehet, de nem lesznek belőlök ref. keresztyének soha!

Bár a n.-beeskereki küzdelmet, az elmondottak nyomán, nem tartom küzdelemnek, annak eredményét mégis összegeznem kell. A szerb baptista gyülekezet 3 felnőtt taggal hihetőleg nemesak csatlakozott a ref. egyházhoz, hanem az erre vonatkozó törvényes eljárás alkalmazása mellett, abba be is vétetett; ezek képezik egy leendő hatalmas szerb református egyháznak magvait Pavlov Mitával. A n.-beeskereki ev. ref. egyházban a mult évben egyházilag nem áldatta meg magát két

háaspár, a kik 4 felnőtt taggal a ref. egyház tagjaiul nem tekinthetők; a küzdelem eredménye tehát 4—4—0. Ha ez az eredmény győzelemnek minősíthető, akkor az a véték- és bűn-mardosás, mely cikkirót nyugtalanította, nem lehetett egyéb, mint egy kis bizsergés, vagy erősebb kifejezést használva, egy kis esiklandozás.

Vajda Mihály,
ev. ref. lelkész.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

70. A nánási ev. ref. egyház történelme.

(Vége.)

Az elemi iskoláknál, eltekintve az azok fejlesztésére hozott áldozatoktól, a presbiterium az ötvenes években szellemi vezetést is gyakorolt. Mikor a testi büntetés túlságba vitele ellen volt panasz, utasításul adja a presbiterium a tanítóknak, hogy „a tanítók a fegyelmet illetőleg megelőző rendszert kövessenek, azaz ne engedjenek oly esetet előjönni, tanítványaik közt, melyért büntetni legyenek kénytelenek, ezért határozott órán legyenek mindig az iskolában”.¹ E mellett minden évben „a fiu tanulókat felsőbb osztályokba előmozdító (promoveáló) küldöttek jelentést tesznek az egyháztanácsnak a tanítók szorgalmáról és sikereiről”, az egyháztanács ezen alapon még osztályozza is a tanítókat.

Az ötvenes években a küldöttség soha sincsen megelégedve az eredménnyel. 1856-ban jelentik, hogy „egy két tanító kivételével a haladó kor igényeinek nem felelnek meg”, ezért ugyanakkor kimondják, hogy „a mely tanítók magukat az új rendszerbe beilleszteni nem tudják, nem fognak tovább alkalmaztatni, tehát a jövő év mint próba-év tekintetik nekik”.² Ekkor állandó iskola-látogató bizottságot létesítenek, mely rendes naplót vezet és tapasztalatait időről-időre bevezeti. Még 1863-ban is azt jelenti a bizottság, hogy „az iskolák állapota: az elért eredmény nem kielégítő.” A hatvanas évek végétől fogva mindig javul a vélemény.

Felkarolja az egyház az iskolás árvák ügyét is. 1862-ben régebbi adakozásokból összesen 462 frt tőke volt ezen célra, mely folytonosan gyarapodva, 1872-ben már 1399 frtra szaporodott kamataival, úgy hogy az egyháztanács elérkezettnek látta az időt a tényleges segély megkezdésére. 1883-ban 3633.22 frtra emelkedett ezen alap, melyhez járult még Nagy Sándor 1000 frtos alapítványa.³

A népnevelés és a középiskolai oktatásügy előmozdítására az egyház újabb megadóztatáshoz folyamodott 1885. febr. 5-én, a mikor 5⁰/₀-es nevelési adót szavazott meg.

Jelenleg a nánási egyházban 17 tanító működik teljes szakértelemmel évi átlagos 600 frt fizetéssel. Iskolaköteles 6—12 éves gyermek van 843 fiu és 846 leány, összesen 1689. Ebből iskolába jár 719 fiu és 636 leány, összesen 1355.

Midőn ezen egyház történelmének megírását bevégeztem, végig gondoltam annak küzdelmes életét. Láttam abban kicsiben megnyilatkozni az egész magyar protestantismus sorsát, láttam mint állott sírja szélén a magyar hazával együtt. Láttam ezen egyházat is azok között, melynek tagjai nagy őseikhez híven sokszor áldoztak

¹ Jegyzőkönyv 1851. szept. 21.

² U. o. 1856. okt. 30.

³ Jegyzőkönyv 1883. jan. 21.

vért és vagyont a haza és a lelkiismereti szabadság ügyében. De láttam mint áldoztak anyagi javakat is, ha a sors megengedte, hogy a béke csendes műveit gyakorolják egyházuk és iskoláik fejlesztésével. Láttam, hogy a hirnevét először mint harcos megalapító hajdu, mint szegődött idők multán a közművelődés bajnokai közzé, s láttam, hogy mint ilyen hivatását be is töltötte.

Adja az ég, hogy ezen a multnál szebb auspiciumok alatt induló új ezredév alatt legyen Boesky nepe mindenha a haza és közművelődés első ragu bajnoka, úgy mint eddig is volt!

A nánási ev. ref. egyház lelkészei:

Paksi István 1617.
Putnoky János 1629—1633.
Ónody György 1645.
Szilágyi Beniamin 1646.
Kecskeméti Miklós 1647.
Margitai M. Miklós 1651.
Keresszegi Mihály 1653.
Sápi István 1661.
Kisfalvi Tamás 1662.
Rápolti Papp Mihály 1663—1669.
Kalocsai Debreceni János?
Kölygyessi 1685 előtt.
Gyarmathi Zsigmond 1685—1692. (?)
Lisznai (?) 1689-ből (?)
Bátorkeszi Fekete János 1698—1724.
Dobrai István 1725—1767.
Kocsis István 1761—1766.
Juhász István 1766—1771.
Kovács János 1767—1788.
Somi András 1771—1796.
Tarcali József 1796—1799.
Diószegi Sámuel 1789—1793.
Németi István 1793—1795.
Pólya Ferenc 1795—1799.
Jenei Mihály 1799—1839.
Váradai József 1799—1822.
Nagy István 1822 (interimális lelkész).
Igmándi Mihály 1823—1849.
Varga Lajos 1840—1860.
Pénzes József 1849—1858 (helyettes Igmándi gyengélkedése miatt).
Pákozdy Lajos (szintén helyettes) 1859-ben.
Katona Endre 1861—1888.
Pákozdy Lajos 1860-tól.
Benkő Lajos 1888-tól.

Barcsa János,
h.-nánási gymn. tanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Gergely Károly meghalt.

Megdöbbenéssel vettük és fájdalmas szívvel közöljük a lesújtó híri *Gergely Károly* nagybányai lelkész haláláról. Nemesen érző szive nem dobog többé, ékesen szóló ajka végleg elnémult. Valódi pap, tudós tanító, melegen érző költő, mindenekfelett pedig igazi ember volt ő, — mindenik alakjában nagy, kedves, eredeti. — dicsekedésünk, ékességünk. Növeli a csapás megrendítő voltát, hogy váratlanul, lopva jött érte szívszélhűdés alakjában a halál s f. hó 17-én kioltotta drága életét 62 éves

korában. Könyezve kívánunk vizasztalást a lesujtott családnak, vizasztalást mindnyájunknak. Életrajzát be-
férni és közölni szomorú kötelességünk. A boldogult
temetése f. hó 19-én lesz, s azon főtiszt. püspök úr
képviselésében *Zsigmond Sándor* egyházkerületi fő-
jegyző, ki a gyász-szertartást is végezni fogja, — a
kollegiumi tanárkarok képviselésében *Kovács Lajos*
tanítóképző-intézeti igazgató, a tiszántúli középiskolai
tanáregyesület részéről *Sinka Sándor* főgymn. igazgató
vesznek részt. Fájó szívvel tesszük le mi is hálás
tisztelőnk koszorúját ékeztollú munkatársunk kopor-
sójára.

— **Alapítóink emléke.** Üdvözlét Silvanusnak!
Nagyon helyes dolgot cselekedett, a mikor a debreceni
kollégium dicső emlékezetű nagy alapítói életrajzainak
megírására hívta fel a közfigyelmet. Debuisset pridem.
A múltnak műlasztásait pótolnunk kell! A tiszántúli ev.
ref. középisk. tanáregyesület is foglalkozott már e
kérdéssel tavaly *Kisújszálláson* tartott közgyűlésén
Molnár József felolvasása (A hagyományok és jelentő-
ségük a prot. iskolákban) alapján. Ekkor, hogy taninté-
zeteink hálára kötelező alapítóinak és alapítványtevőinek
emlékezte feledésbe ne menjen, azt a Silvanuséval
rokon indítványt ajánlotta a tanárkarok és iskolafentartó
testületek hathatós figyelmébe, hogy az *intézetekben*
a nagynevű alapítók emlékére egy meghatározott
napon évről-évre ünnepélyt rendezzenek. A Silvanus
szép cikkével kapcsolatban helyénvalónak tartom ezt
az ajánlatot újból fölemlíteni s az illetékes körök figyelmét
reá fölhívni. *S. Szabó József*, a tanáregy. jegyzője.

— **A debreceni ev. ref. főgymnasiumban** a szeptem-
beri vizsgálatok — ismételten tudatjuk — a követ-
kező sorrendben tartatnak: a) A javító és pótló vizsgálatok
szept. 1—2-ikán tartatnak, még pedig a 4 felső osztályé
szept. 1-én, a 4 alsó osztályé szept. 2-án. b) A fölvételi
vizsgálatok szept. 1—2. napjain d. e. és d. u. tartatnak.
c) A magánvizsgálatok, a VIII. osztályé szept. 1-én, az
I—VII. osztályé szept. 2—3. napjain tartatnak, még pedig
délelőtt az írásbeliek, délután a szóbeliek. d) Az érettségi
vizsgálat: az írásbeli szept. 2. 3. 4. 5. 6. napjain, a
szóbeli és javító vizsgálat szept. 8—9. napjain lesz;
jelentkezni lehet a teljes érettségi vizsgálatra aug. 30-án
déli 12 óráig, a javító vizsgálatra szept. 6. déli 12 óráig
az igazgatóságnál. *Ev. ref. főgymn. igazgatóság.*

— **Értesítés.** A *sárospataki ev. ref. főiskolában*
az 1899—1890. isk. év szeptember 3-án kezdődik.
A főgymnasiumban, mely három párhuzamos osztálylyal
van ellátva, a beiratkozások szept. 5. 6. 7. napjain
fognak végbemenni, a theol. és jogakadémián pedig
az előadásokra való jelentkezés határideje: szept. 8. 9-ike.
Az előadások szept. 11-én kezdődnek. A katonaságtól
jövők okt. 8-ig vétetnek fel. Beirási díj új tanulók
részére a gymnasiumban 2 frt, a theol. és jogakadémián
4 frt. Tandíj s egyéb cimeken a gymnasiumi tanulók
közül az I. II. VII. és VIII. osztályú prot. vallásuak
egész évre 24 frtot fizetnek, nem prot. vallásuak pedig
32 frtot a III. VI. osztályban 1 frttal kevesebbet. A
theol. akadémián a tandíj egész évre 9 frt. A jogakadé-
mián a prot. vallásuak tandíj s egyéb cimen egész évre
32 frtot fizetnek, nem prot. vallásuak pedig 43 frtot.
A theol. akadémia hallgatói s a prot. joghallgatók ünnepi
követségre (legatió) jogosítottak menni. A joghallgatók
s gymn. tanulók tandíjmentesség kedvezményében része-
sülhetnek s az erre vonatkozó kérvények aug. 25-ig a
főiskolai igazgatósághoz nyújtandók be. Szorgalmas s
jó előmenetelt tanúsító főiskolai tanulók szorgalmi díjak-

ban s tápintézeti jótéteményben (ingyenes, 20 és 40 frtos
helyek) részesülnek. A 60 frtos tápintézeti helyekre ez
idő szerint csak korlátolt számban vehetők fel a tanulók.
A városban a főiskolai igazgatóság által engedélyezett
helyeken szállás és élelmezés, olcsó áron átlag havi
12-35 frtért kapható. Tudakozásokra készséggel ad fel-
világosítást ugy a főgymn., mint az akadémiai igazgatói
hivatal. *A sárospataki ev. ref. főiskola igazgatósága.*

— **Kertészeti kiállítás Debrecenben.** A magyar
műkertészek és kertgazdák országos egyesülete a deb-
receni tagtársak és pártoló tagok közreműködésével
folyó évi szeptember hó 23—28. napjain Debrecenben
a nagyerdőn (Dobos-pavillonban) *műkertészeti és kert-
gazdasági vegyes kiállítást* rendez, a melyen részt
vehet minden hazai műkertész vagy kertkedvelő, gyümölcs-
és szőlőtermelő és kerti termények feldolgozásával foglal-
kozó s értékesítő. Kiállítási tárgyak következők: virágok,
dísznövények, levágott virágok (rózsák különösen), kö-
tészeti és díszítési munkák, gyümölcs-, szőlő- és zöldség-
félék, friss és feldolgozott állapotban, feldolgozó gépek
és kerti eszközök, magvak, gyümölcs- és díszfák,
gyümölcs- és dísz-cserjék, szőlő-oltványok, tervrajzok
és kertészeti irodalmi művek, gyümölcs-befőttek, trágya-
anyagok, bor, pálinka. A kiállításra vonatkozó tudako-
zásokra a kiállítás végrehajtó bizottságának elnöke:
Heykal Ede fűvészkerti főkertész készséggel nyújt fel-
világosításokat s küld bejelentési íveket; ugyanő fogadja
el a kiállítandó tárgyak bejelentését is. A kiállított érde-
mes tárgyakat a bíráló bizottság különféle érmekkel és
díjakkal fogja jutalmazni. — Készséggel nyitottunk tért
ennek a közleménynek, miután — tudomásunk szerint —
többen vannak lelkészeink és tanítóink között kertészet-
kedvelők, gyümölcs- és szőlőtermelők, kik a vidéki
városokban ritkaságszámba menő kertészeti kiállítás
iránt érdeklődnek s abban esetleg részt venni kívánnak.

— **Helyreigazítás.** *F. Varga Lajos* majtisi ev. ref.
lelkész — felmerült indokok folytán — arra kéri volt
tanuló társait, hogy 20 éves találkozásjukra ne szept.
19-én, hanem **18-án** d. u. 6 órakor jöjjenek össze a
jelzett helyen, a szeniori hivatalban. Az erdélyi és
dunántúli egyházi lapot pedig kéri átvenni e közleményt.

Szerkesztői üzenetek.

R. K. Szedés alatt állott már egy másik hasonló tárgyú
cikk, midőn becses küldeményét megkaptuk. Így, ha nagy sajná-
latunkra nem közölhetjük is, kedvező alkalmul szolgált az a töb-
bivel együtt nekünk arra, hogy a mai általános meleg érdeklődésre
a kiváló ügy iránt rámutassunk. Higyjük és reméljük, hogy hatása
maradandóbb lesz most, mint 19 évvel ezelőtt volt.

V. M. Készséggel helyet adtunk közleményének. Ugy látjuk,
hogy jó nyomon halad az igazság keresésében s megtalálja azt.
Érti e mellett a tudatos előadás mesterségét, melylyel mindent
a maga nevéen és maga módján terjeszt az okulni kívánó olvasó
elő. — Üdvözlőnk!

TARTALOMJEGYZEK: Meghívó a Magyar Protestáns Iro-
dalmi Társaság nagygyűlésére és közgyűlésére. — A nép-
oktatási törvény revíziója. Tanügybarát. — Önámítás. Maros-
menti. — Révész Imre Emiékéhez. Csánki Benjámin. — T á r c a :
A csurgói ev. ref. főgymnasium százados ünnepe és új
iskolaépületének felavatása. Matter János. — K ö z l e t t i n k :
Lelkeszi értekezlet. y. f. — Néhány szó „Az én baptistákkal
való küzdelmem” című cikkhez. Vajda Mihály. — A d a t o k
a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak
történetéhez: 70. A nánási ev. ref. egyház története Barcsa
János. — K ü l ö n f e l t é k . — Szerkesztői üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályásat.

A *h.-nánási* hat osztályu ev. ref. gymnasiumban a *menyiség- és természettani*, illetőleg a *menyiség- és rajzoló mértani* rendes *tanári állásra* pályázat hirdettetik 2800 korona (1400 ft) javadalommal, a lakbért is bele értve.

Pályázhatnak ev. ref. vallásu okleveles tanárok vagy tanárjelöltek.

Szükség esetében oklevelet még nem nyert, de az illető szaktárgyakból egyetemi tanulmányokat végzett ev. ref. tanárjelölt folyamodása is tekintetbe vétetnék, azonban az ilyen csak helyettes tanárnak választatnék meg egy évre 1800 korona (900 ft) javadalommal, a lakbért is bele értve. De ha időközben oklevelet szerez, annak felmutatása után a rendes tanári fizetés stb. élvezetébe lép.

A rendes tanár az orsz. tanári nyugdíjintézetnek jogosult és kötelezett tagja leendő s egy évi sikeres működés után állandósíttatik; sőt a f. évre már megnyerte ideiglenes államsegély rendszeresítése s a folyamatban levő szerződés megerősítése után törzsfizetése 3200 koronáig (1600 ft) emelkedhetik s a megfelelő korpótlékok élvezésére is jogot nyer.

A születési, képesítési, hadkötelezettségi és egészségi állapotot feltüntető okmányokkal kellőleg felszerelt pályázati kérvények *f. hó 24-ig* a h.-nánási ev. ref. egyháztanáreshoz küldendők.

A megválasztott állását f. évi szept. 1-én köteles elfoglalni s a tanév végéig semmiesetre sem hagyhatja el azt.

H.-Nánás, 1899. aug. 8.

Kállay Imre,
főgondnok.

2—2

Benkő Lajos,
ev. ref. lelkészelnök.

Orgona és harmonium

építészeti műterem

Debreczen, Széchenyi-utcza 34. sz.

Van szerencsém a m. t. egyházi előjáróságoknak, kántor-organista uraknak, az adományozó és muzsikális közönség becses figyelmébe ajánlani

Orgona és harmonium

 építészeti műtermemet

a hol mindennemű templomi vagy hangverseny orgonákat és harmoniumokat a **legjutányosabb árban**, a **legújabb rendszer szerint** készítetek.

Továbbá **régi orgonák kitisztítása-, javítása- és hangolására** is vállalkozom.

Orgonáknak évi gondozása esekély díjazás mellett vállaltatik.

A nagyérdemű közönség szíves pártfogását kérve becses figyelmébe ajánlva magamat

Kerékgyártó István,

műorgona-építő.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimre figyelni tessék.